

Türkiye, İran ve Pakistan Oniks Mermerleri Hakkında Genel Bir İnceleme

Bu makal© Mayıs 1970 de yapılan RCD konferansında Türk Tezi olarak takdim edilmek üzere D.P.T. tarafımdan yazardan talep edilmiştir.

Artan TBKVAK*

Türkiye, İran ve Pakistan'ın sahip olduğu bazı mermer cinsleri takriben 1962 yıllarından beri başta, İtalya, Almanya, Belçika ve Japonya olmak üzere dünya pazarlarında görülmeye ve tanınmaya başlamıştır. Bunun tabii bir neticesi olarak tanınmış bir italyan firması Pakistan'daki oniks mermeri işletmesine ortak olmuş ve çalışmalar başlamış, Türkiye ve İran'da bu konuda, ileri ülkeler seviyesinde sanayiler kurulması için bazı kırırdanışlar görülmüştür, ileri mermer endüstrisine sahip ülkelerin ithalatçı mümessilleri her yıl artan istekleri ile bu ülkeleri ziyaret eder olmuşlardır.

Bu ziyaretlerde önemle durulan mermer cinslerinin çeşitli renk ve desendeki oniks'ler oluşunu, özel bir duruma bağlamak gerekir

Bu gün Avrupa mermer endüstrilerinde «küçük el sanatları» diye adlandırılan vazo, kül tablası, masa üstü v.b. işlerin hammaddesini teşkil eden oniks mermerinin büyük bir kısmının bu üç ülkeden temin edildiği bir gerçektir.

Bunda, daha evvelce Brezilya, Meksika ve Arjantin'den ithal edilen bu materyalin nakliye masraflarının yüksek oluşu yanısıra, bu üç RCD üyesinin sahip olduğu oniks mermerlerinin renk ve desen yönünden tercih edilir oluşlarının rolü görülür.

Elimizde bulunan bazı dokümanların verdiği imkân nisbetinde bu oniks mermerleri hakkında genel bir bilgi vermek isteriz.

Türkiye'de beyaz ve sarı'dan koyu yeşil, bordo ve koyu kahverengiye kadar çeşitli renk ve desende oniksleri ihtiva eden yataklar olduğu tesbit edilmiştir.

Bugün bilinmekte olan başlıca oniks mermeri yatakları şunlardır :

1 — Söğüt (Büyük ili); Türkiye'de en fazla tanınan ve yabancı ülkelere yapılan oniks ihracatının en büyük kısmını teşkil eden oniks mermeri bu bölgedeki çeşitli yataklardan istihsal edilmektedir. 1950 den beri bilinmekte olan zuhurda üç ayrı bölgede (Dudaş - Çaltı - Samrı) büyük rezervli olduğu tahmin edilen yataklar çalıştırılmaktadır.

Mad. Y. Müh. M. T. A. Enstitüsü ANKARA

maktadır. Dudaş'ta açık koyu yeşil; Çaitı'da sarı - yeşil; Samrı'da açık pembe renkli oniksler işletilmekte olup her üç zuhurdan da yapılan istihsalin % 40'ım 3-4 tonluk bloklar teşkil etmektedir. Bu bölgeden 1967 yılında takriben 800 m³ lük istihsal yapılmıştır.

2 — Avanos (Nevşehir Hi) ; Türkiye'de ilk bilinen oniks yatağıdır diyebiliriz. Tarihçesi 50 yıl öncesine dayanır. Sarı bal rengi - turuncu renk ve desenli oniks mermerinden küçük el sanatlarında faydalanılır.

3 — • Mucur (Kırşehir ili); Kahverengi damarlı, koyu yeşil renkli, son derece cazip görttü'nüşlü oniks mermeri küçük el sanatları için çok tutulan bir cinstir.

4 — Tepe Şermik (Sivas İli); Bu bölge; Türkiye'nin en büyük rezervli oniks mermerini ihtiva eder. Görünür rezerv 210.000 m³ dür. Beyaz, sarı, turuncu, bordo renkli; ortalama 0,5 -1 cm kalınlıkta, takriben birbirine paralel damarlar bilhassa «Ters damar» kesilişte taşa hoş bir görünüş verir. 3-4 tonluk bloklar elde etmek imkânı % 60'dır.

5 — Turhal (Tokat ili) ; Limon yeşili rengin hakim olduğu oniks mermeri yatağında 3-4 tonluk blokların elde edilme imkânı % 25 olan 30.000 m³ lük bir rezerv mevcuttur. Türkiye'de daha çok küçük el sanatlarında kullanılmaktadır.

6 — • Seben (Bolu ili) ; ,Süt beyaz oniks mermeri, rantabl bir işletme için müsaittir.

7 — Mudurnu (Bolu ili) ; Mat beyaz, kavun içi arasında renk değişikliği gösterir. Zuhur ile ilgili jeolojik çalışmalar yapılmaktadır.

8 — Şehit AU Köy (Ankara Üi) ; Rengi kirli sarı, beyaz : grimsi beyazdır. 3-4 tonluk blok istihsalı imkânı % 50'dir. 1965 den beri işletme yapılmaktadır.

9 — Çubuk (Ankara ili); Kahverengi, bej, açık yeşil renkli oniks mermeri halen işletilmektedir.

10 — ' Kalecik (Ankara ili) ; Yënibulunan yataklardan biridir. Koyu kahverengi aniksin dünya pazarlarında çok iyi bir yer alacağı kuvvetle muhtemeldir. 1970 çalışma mevsimi sonunda

yatağın durumunun daha iyi anlaşılacağı umulmaktadır.

Yukarıda bahsedilenlerden başka Oltu (Erzurum) da soluk yeşil; Akhisar (Manisa) da bal rengi; Sarayköy (Denizli) de sarı, Kahverengi oniks yatakları olduğu da bilinmektedir.

Bugüne kadar Türkiye onik mermeri yataklarında detay bir rezerv tesbiti çalışması yapılmamıştır. Ancak en kötü bir ihtimalle dahi; rambabl bir işletmenin kurulabileceği oniks mermeri yataklarının toplam görünür rezervi 500.000 m³ den aşağı olmayacaktır.

Türkiye'nin 1967 yılı oniks mermeri istihsalı 1300 m³ civarındadır.

Pakistan oniks mermerlerinin dünya pazarlarında son 5 yıl zarfında iyi bir yer elde ettiği bir gerçektir,

Batı Pakistan'ın Quetta bölümünün (Division) Chagai Bölgesinde (district) 4 ana lokasyondaki zuhurların ızZard Kan; Juhli; Bu tak ve Mashki) büyük ağırlığını teşkil ettiği Pakistan onikslerinin, pazarlanabilir toplam rezervi 800,000 m³ kadardır.

Fildişi beyazı, soluk san, bal rengi, açık yeşil koyu yeşil, kırmızı damarları açık-koyu yeşil, açık kahverengi oniks cinslerini ihtiva eden Chagai Bölgesi dünyanın halen bilinen en geniş oniks Bahalarından birisidir.

İran'ın oniks mermerleri yatakları hakkında maalesef bugün, kadar İran kaynaklarından bilg edinmek imkânı olmadı. Ancak bazı Avrupa pazarlarında yapılan incelemeler ve Türkiye'yi ziyaret eden bir Japon Mermerciler Heyeti ile yaptığımız temaslardan neticesi İran'da kaliteli oniks mermeri yatakları bulunduğunu ve yeşil rengin ton ye desenlerinin bu materyale hakim olduğunu öğrendik. Bu oniks mermeri yataklarının; traverten ocaklarının bulunduğu Mahalat, Maymek ve Azerbeycan dolaylarında olduğunu kuvvetli tahmin etmekteyiz.

NETİCE VE TAVSİYELER :

Bu çalışmayı hazırlamaktan amacımız, Türkiye, İran ve Pakistan'ın mermercilik ve bilhassa mermerin oniks cinsi konusundaki çök işletmeciliği (fabrikasyon) ve mermer ihracatı çalışmalarını sağlam bilgilere dayanarak incelemek ve her üç ülkenin müşterek menfaatlerini ortaya döküp ele alınması gereken bazı esasları açıklamaktır.

Elle tutulur, gözle görülür bazı gerçekler bu üç ülkenin şu konular üzerine ciddiyetle eğilmesini zorunlu kumaktadır.

1 — Türkiye, İran ve Pakistan, oniks cins ve rezervlerinin çok ve yaygın olduğu ülkelerin başında yer almaktadır. Bu avantaja rağmen her üç ülkede, konunun çeşitli safhalarına ait çalışmalar, yeterince geliştirilmemiştir.

2 — Bu materyalin ham blok halinde ihracı, bu ülkelerin elde edebileceğinin çok altında döviz kazancına sebep olmaktadır.

8 — Üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biri şudur. Türkiye, İran ve Pakistan oniks mermeri ihracatçıları birbirlerinden habersiz olarak bu materyali çeşitli pazarlara arz etmektedirler. Bu, her üç ülkenin oniks mermerlerinin dış pazarlarda birbirine rakip olmasını doğurmaktadır. Bundan istifade eden alıcılar fiatlarda rahatlıkla düşürmeler yapmaktadırlar.

4 — RCD çalışmaları çerçevesinde Türkiye, İran ve Pakistan'ın oniks mermeri rezervleri, kaliteleri ve pazarlanması konusunda yapılacak çalışmadan RCD camiası için fayda sağlanacaktır.

1967 yılı istatistiklerine göre Türkiye, İran ve Pakistan'ın ham blok halinde oniks mermeri ihracatı toplam 8400 ton olup değeri 1.100.000 Dolar'dır Fakat aynı miktarda işlenmiş ve yarı işlenmiş olarak (plâka ve küçük el sanatları) dünya pazarlarındaki değeri 5.000.000 Dolar'ın üzerindedir.

6 — R. C. D. prensipleri dahilinde olan ortak bir pazarlamanın plânlaması bu üç devletin oniks mermer ihracatı rakamlarında artışlar gösterecek bir rol oynayacaktır.

7 — Bu meyanda, ortak sermaye ile standard bir şekilde küçük el sanatları yapacak modern bir fabrikanın bu üç ülke içinde en uygun bir bölgede tesisi, üzerinde durulabilir bir konu olacaktır.

Bu materyale karşı dünyada her gün artmakta olan ilgi ve talepler bizi ortak bir çalışmaya yöneltici faktörler oynamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

1 —• Türkiye Mermer Envanteri

M. T. A. Enstitüsü 134 numaralı kitabı

2 — Onyx Marble Of Chagai District, Quetta Division, West Pakistan The Geological Survey of Pakistan

3 — Türkiye, İran ve Pakistan Yıllık İstatistikleri